

В І Д Г У К

офіційного опонента

Іваннікова Тимура Павловича

на дисертацію **Матвіїва Георгія Васильовича**

«Звукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво

Рушійні сили сучасного когнітивного пошуку актуалізують все більший об'єм явищ і феноменів музичного мистецтва, поступово розкриваючи багатовимірність філософсько-естетичних, змістовних, історичних, теоретико-методологічних, міждисциплінарних дискурсів їх дослідження. Особливо цікавим та результативним виявляється звернення до відносно молодих та маловивчених сфер сучасного вітчизняного народно-інструментального виконавства. І це не є дивним фактом, бо масштаб змін, які відбулись у мистецтві гри на народних інструментах минулого століття виявився грандіозним у порівнянні з будь-якими іншими історичними епохами становлення й побутування українського музичного інструментарію. Процес стрімкого розвитку позначив рух до академізації всіх мистецьких напрямів – виконавської, композиторської творчості, педагогічної, наукової, організаційної діяльності, що обумовило акумулювання традицій та впровадження інноваційних технологій в питаннях органології інструментів, техніки та технології гри, методів викладання, пропагування сольного, ансамблевого та оркестрового музикування, створення виконавських шкіл, творчих спільнот, товариств та об'єднань, підготовку й реалізацію чисельних фестивалів, конкурсів, різноманітних концертних проєктів тощо.

Широка палітра існуючих на сьогодні надбань передбачає уявлення багатьох взаємопов'язаних факторів, головними й найактивнішими з яких залишаються феномени композиторської та виконавської творчості. Статус мистецтва як академічного залежить, насамперед, від сталої та успішної реалізації цих двох «живильних джерел». Тому для ефективного аналізу здобутків та перспектив подальшого розвитку мистецтва гри на бандурі, баяні, акордеоні, гітарі, домрі або балалайці завжди будуть поставати нагальні питання створення й розширення професійного високохудожнього академічного репертуару, осмислення ролі і значення національних витоків, символів та інтенцій творчості, їх оригінальність та впізнаваність в умовах дії світових соціокультурних й музично-естетичних трендів та парадигм останніх десятиріч. Саме такою – емкою та розгорнутою в бік філософської концептуальності й, водночас, наповненою прикладною емпірикою – постає робота Георгія Васильовича Матвіїва «Звукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід», де автор порушує дійсно актуальну тему для бандурного інструментального мистецтва, розкриваючи феномен сучасної бандури та її звукообразну специфіку на прикладі авторської композиторсько-виконавської творчості. Можна було б вказати на не зовсім характерну для наукових опусів кваліфікаційного формату зосередженість на вивченні власних результатів творчої діяльності, однак в цьому випадку це, скоріш за все, перевага, вдале поєднання в одній особі яскравого митця – виконавця-композитора-науковця з демонстрацією міцного й широкого професійного тезаурусу.

Структура дисертації містить два основні розділи і цілком відбиває логіку й послідовність викладу авторських думок – від фіксації основних історико-типологічних вимірів осягнення інструментального бандурного мистецтва до огляду та вивчення його сучасного стану – композиторської та виконавської складової у XXI столітті. При чому розподіл, так званий «вододіл», проходить навіть не по хронологічному перетину тисячоліття, а

по ознакам вже сталої академізації більшості творчих процесів, яка в розумінні автора поступово зсувається в зону «ретро».

Дійсно оригінальним є запропонований дискурс дослідження, який в Першому розділі «Становлення та розвиток звукового образу бандури: історико-музикознавчий та виконавський аспекти» маркує, в першу чергу, суто філософські, феноменологічні шари конституювання феномену бандурного мистецтва, бандури як гештальту, поступово редукуючи розуміння образу та образності, звуку та звучності, і збираючи усі компоненти – події, факти, артефакти, символи її історико-культурного виміру – вже у нову цілісність. Так, проходячи певні феноменологічні процедури, автор розбудовує струнку уявлення в свідомості читача широкого інтенціонального горизонту, змістилища сприйняття образу бандури й багатогранності його проявів. У зв'язку з цим, тут буде доречно підкреслити наукоємкий авторський стиль викладення думок і формулювань, що свідчить про доволі високий рівень професійних компетентностей Георгія Васильовича не тільки у сфері традиційного музикознавчого термінологічного інструментарію, а й вільне володіння складними поняттєвими та синтаксичними конструкціями філософського смислотворення.

Усі наступні підрозділи слугують підтвердженням запропонованого бачення проблематики роботи, розкриваючи та поглиблюючи її окремі вектори: від осмислення бандури в системі українського кобзарського мистецтва із закріпленням її важливих функцій збереження духовного знання й пам'яті нації (меморіальності) до характеристики еволюційних аспектів інструментально-виконавського бандурного мистецтва доакадемічного та академічного періодів з конкретизацією технологічних, органологічних проблем, універсальних й специфічних прийомів гри, огляду актуального професійного репертуару – опусів традиційного, неофольклорного та постмодерного напрямку. Цінними є авторські ремарки та коментарі стосовно прийомів та засобів втілення звукозображальності в творах Р. Гриньківа,

О. Герасименко, Ю. Гомельської та інших. До жанрово-стильових домінант окресленого інструментального доробку автор відносить мініатюри та чисельні концертні жанри – концерти, сонати, варіації, фантазії, рапсодії, поеми, сюїтні цикли тощо.

Другий розділ «Бандура в звучному просторі ХХІ століття» присвячений спробі вийти за рамки академічного або, за думкою опонента, розширити його тлумачення в ракурсі творчих композиторських та виконавських пошуків автора роботи. У підрозділі 2.1. «Новітні прийоми бандурного інструменталізму» увага приділяється характеристиці значного списку власних розробок та знахідок, які суттєво збагачують арсенал виражальних можливостей сучасного академічного інструменту. Все це – свідчення глибокого знання й розуміння природи бандури, її оригінальних, неповторних якостей, талант митця й винахідника. У контексті сучасних новацій з введенням в обіг не лише цитувань, а й посилення аудіо-візуального характеру, коли одразу можна побачити й почути втілення авторських ідей, надані ресурси більш ефективно розкривають суть викладеного матеріалу в дисертації. Нажаль, такий демонстраційний супровід представлений лише в одиничних випадках, але є дуже показовим для розуміння специфіки та новизни запропонованого.

Важливим і цікавим з точки зору включення оригінального репертуару та його аналітичних музикознавчих рефлексій у вітчизняний мистецький простір є останні два підрозділи роботи – «“Нова” інструментальна музика для бандури: композиторсько-виконавські рефлексії» та «Бандура у синтезованих технологічних видах мистецтва». Автор знайомить з низкою своїх сольних творів («Два боки медалі», «На межі», «Вихід», «Інтродукція і токато» та інші), а також вистав-перформансів, відеокліпів та ансамблево-оркестрових проєктів, сповнених полістилістичних, постмодернових рис зі строкатою конкатенацією ритмо-інтонаційних, гармонічних, мовних комплексів традиційної академічної, джазової, рок-музики. Втілення нових прийомів звуковидобування, звуковедення, штрихових та звукозображальних

ефектів надає особливого забарвлення й сприйняття естетики звучання бандури; використання сучасного жанрово-стильового арсеналу медіа-презентацій підкреслює тяжіння автора до створення «цілісної аудіо-програмної інструментальної концепції» (с. 168 дисертації) власної музики, об'єднуючи пошуки сакральних, етнофольклорних, філософських, ігрових, видовищних сенсів відчуття, сприйняття та репрезентування бандури як одного з провідних національних символів української музичної культури.

У Висновках пропонується концентроване викладення основних позицій дисертаційного дослідження. Аналізуючи співставлення заявлених завдань з їх розкриттям наприкінці роботи, позначимо вже відчутну філософську, більшою мірою теоретико-музикознавчу концептуалізуючу стилістику викладу думок та суджень, яка тяжіє до масштабних, широких за об'ємом узагальнень та формулювань з одночасним вкрапленням деталей, фактів, згадок. Розлогі та комплексні смислові побудови не порушують міцний арковий смисловий каркас заявленого–виконаного, хоча деякі аспекти, на думку опонента, все ж таки мали б бути більш суттєво розгорнуті. Це, насамперед, стосується структурної деталізації матеріалу Другого розділу з бажаним позначенням віднайдених та охарактеризованих прийомів гри, аналізованих творів та особливостей їх художнього втілення. Короткі та змістовні тези надали б більшої прозорості та гармонійності вибудованій конструкції роботи.

Глибина й масштабність авторських ідей та думок спонукає до традиційного для цього жанру діалогу в формі запитань, уточнень, зауважень, конкретизуючи позначені інтенції дослідження з можливим продовженням або розширенням їх дискурсного поля. Серед зауважень можна позначити, що ані нотні приклади, ані відповідний матеріал у додатках, посилання на виконання авторських творів в тексті дисертації, на жаль, майже не представлені.

У сучасному мистецькому інформаційному середовищі не можливо уявити протікання творчих процесів, замкнених суто на одному інструменті.

Віднайдення нових форм, технік, прийомів гри часто пов'язується із свідомим або позасвідомим запозиченням з інших сфер музикування, традицій та новацій гри. Безперечно, вони можуть бути лише зовнішньо схожими. Адже відео-демонстрація за посиланням одного з авторських прийомів – рикошету – нагадала дуже популярний гітарний джаз-роковий прийом «слеп» – хльосткий удар ребром великого пальця по струні. Чи вбачаєте Ви цей зв'язок в появі Вашого рикошету на бандурі? Чи є у Вашому арсеналі інші прийоми, на створення яких Вас надихнуло знайомство зі специфікою звучання або звуковидобування інших інструментів?

Широке задіяння бандури у творчих форматах сучасного спілкування та обміну інформації, створення відеокліпів, онлайн-стрімів, перфомансів, дистанційних конкурсних змагань, включення її до успішних на світовому рівні вітчизняних електро-фолк-орієнтованих проєктів (на кшталт проєкту «Opuka») лише підтверджує багатство і невичерпність виражальних властивостей цього інструменту. Які Ви вбачаєте подальші перспективи розвитку бандури у її органологічному (конструктивному), жанрово-стильовому, виконавсько-технічному вимірах?

Виходячи зі структурування Вами роботи за принципом відмежовування сучасних творчих проєктів від класичного академічного репертуару, чи не вважаєте Ви все ж більш доцільним поширити розуміння академічного? Знайомлячись з різними сучасними інструментальними опусами, насамперед гітарними латиноамериканськими творами, насиченими джаз-роковою, фьюжн естетикою музикування, можна відмітити їх активне проникнення в концертний й конкурсний репертуар, появу саме завдяки знаним академічним виконавцям-композиторам, не говорячи про традиції проведення відомих міжнародних фестивалів, де новітні опуси швидко очолюють авансцену академічної спільноти.

Щодо полістилістичних прийомів як важливих ознак постмодерної музики, які неодноразово згадуються на сторінках дисертації: яким чином Ви би визначили основні стилістичні вектори або ключовий напрям своєї

композиторської творчості? Які рішення, на Вашу думку, виявились найбільш успішними з огляду на «фідбек» Вашої аудиторії слухачів та поціновувачів?

Знайомство з представленим дослідженням дозволяє зробити декілька важливих висновків. Робота демонструє актуальність теми, глибину її розкриття, міцність методологічної та теоретичної основи. Обсяг розділів, їхня ґрунтовність виступає гарантом повноти та цілісності роздумів автора. Відзначимо наявність значної кількості цитованих робіт у списку використаних джерел, що свідчить про кропітке опрацювання наукової літератури. Практичне значення проведеного дослідження є безсумнівним. Аналітичні розвідки й філософські узагальнення мають стати вагомим підґрунтям не тільки для музикознавців, а й, насамперед, для виконавської спільноти: викладачів, студентів-інструменталістів, концертуючих віртуозів та поціновувачів мистецтва гри на бандурі.

По суті, представлена дисертація є яскравим доказом дієвості запропонованої авторської філософсько-мистецької концепції «звукообразності бандури як ноетичного феномену», бо в його серцевині, в ноемі, окрім бандури як культурно-історичного символу нації свідомість стикається з осмисленням самого митця, не менш значущого носія і провідника феноменального, закарбованого століттями досвіду нації, її пам'яті та самоідентифікації. Ця концепція дійсно має універсальний характер, бо, на мою думку, її позиції можуть ефективно застосовуватись у вивченні схожих національних культурно-мистецьких феноменів різних країн та етносів, надаючи необхідне філософсько-теоретичне підґрунтя та можливість осмислити, виявити глибинні зв'язки у специфіці побутування та розвитку, наприклад, латиноамериканських струнно-щипкових інструментів-символів – венесуельського куатро, болівійського чаранго, чилійського гітаррона та інших.

В цілому, рецензоване дисертаційне дослідження постає як актуальна праця, що відрізняється розробкою нових й подальшим розвитком усталених

наукових позицій, широтою і міцністю джерельної бази, ґрунтовною аналітичною складовою. Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальних курсах, науковій сфері, практичній діяльності музикантів-виконавців.

Автореферат є цілком логічним і послідовним викладом ідей та загального змісту дослідження. Статті, апробації, подана анотація в повній мірі відображають основні положення роботи.

Таким чином, дисертація **«Звукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід»** відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво, а здобувач **Георгій Васильович Матвійв** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри народних інструментів
Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського

Т. П. ІВАННІКОВ